

Taking into account the diversity noncommercial organizations designations the task of the research of essence development of this category is extremely relevant. There are three approaches to the definition such as economic, legal and goal-oriented.

However these approaches are imperfect. Interpretations according to economic approach focus only on the sources of incomes of these institutions, downplaying other descriptions, such as the use of volunteer labor, social mission and unprofitable character. Legal determinations, however, are difficult to apply comparatively, because each country has its own legal structure that causes difficulties in finding of comparable classes of organizations in legal frameworks of different countries. And target determinations are subjective for the use in cross-analysis, especially when taking into account the different countries and their groups with different ideas about what are the "public purpose."

Using an inductive approach to defining of non-profit organizations, we concluded that the essence of the category of "non-profit" should be disclosed, using structural and operational approach, according to which nonprofit organizations are private, non-profit, self-governing, and voluntary.

Considering the crucial position of non-profit organizations in rural development we will define the place of agricultural cooperatives in the international classification of noncommercial organizations by accentuating their unprofitable character.

Agricultural service cooperatives, as well as non-profit organizations, combine two basic opposite motivations. The first is the desire for freedom and own initiative, and the second is the solidarity and common responsibility.

In view of the above arguments for the non-profit nature of agricultural service cooperatives, including the classical principles of cooperation, they can occupy the proper place in the considered international classification of noncommercial organizations as a sub-category of group "Business and professional associations, unions."

A proper understanding of the nonprofit nature of nonprofit organizations will help the broader public to better understand their unique features of self-help and self-government, as well as their strategic role in the Ukrainian economy.

Keywords: *non-profit organization, the agricultural service cooperative, democratic agricultural policy, the association*

УДК 338.43

Прус Ю.О., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В АГРОФОРМУВАННЯХ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. *В статті проводиться аналіз виробництва продукції рослинництва на регіональному рівні*

Ключові слова: *посівні площі, урожайність, прибуток, рентабельність..*

Постановка проблеми. Сільське господарство є однією з найважливіших галузей економіки Запорізької області. Воно забезпечує 6,8 % випуску та 8,9 % валової доданої вартості, тут зайнято 5,9 % найманих працівників,

використовується основних засобів вартістю близько 3 млрд. грн. (2011 р.). Головним видом діяльності в сільському господарстві Запорізької області є виробництво рослинницької продукції – вона складає 77 % від всієї валової продукції (2011 р.).

На сьогоднішній день галузь рослинництва є досить ефективною, проте слід мати на увазі, що виробники працюють в умовах ризику і невизначеності, що і спричиняє суттєвий вплив на результати господарювання. Негативний вплив на цю галузь спричиняє і стан її потенціалу, і природно-кліматичні умови. Тому визначення динаміки виробництва продукції рослинництва та оцінка її економічної ефективності є важливими для визначення шляхів подальшого розвитку галузі рослинництва.

Ціль роботи. Метою статті є аналіз сучасного рівня та ефективності виробництва продукції рослинництва в Запорізькій області

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання сучасного розвитку галузі рослинництва в Україні досліджувались багатьма вітчизняними вченими, серед яких слід відмітити В.Я. Амбросова, В.Г. Андрійчука, О.Ю. Єрмакова, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука та багатьох інших. Їх науковий доробок став підґрунтям реформ, зокрема рослинницької галузі та агропромислового комплексу загалом. Поряд із цим економічні зміни у рослинництві тривають і потребують подальшого розгляду та аналізу.

Виклад основного матеріалу. Основним виробником продукції рослинництва в Запорізькій області виступають сільськогосподарські підприємства, хоча їх частка протягом 2000-2011 р. зменшилася (табл. 1), що відбулося, головними чином, за рахунок збільшення обробки власниками земельних паїв [1].

Проведений аналіз виробництва окремих сільськогосподарських культур засвідчив, що сільськогосподарські підприємства виробляють, переважно, продукцію, яка вимагає високого рівня механізації виробничих процесів (зернові та технічні культури), тоді як в домогосподарствах зосереджено виробництво трудомісткої продукції (картоплі, овочів, плодів, винограду).

Питома вага сільськогосподарських підприємств Запорізької області у виробництві продукції рослинництва, %

Види продукції	Роки								Відхилення 2010-2011 рр. від 2000 - 2001 рр., +/-
	1990	1995	2000-2001	2002-2003	2004-2005	2006-2007	2008-2009	2010-2011	
Зернові культури	97,7	91,6	81,2	78,7	79,6	79,7	78,9	76,8	-4,5
Соняшник	99,5	97,6	81,6	85,4	79,3	77,5	78,7	79,2	-2,4
Ріпак	100	100	100	100	99,4	99,4	98,2	97,8	-2,2
Соя	100	100	97,4	100	100	99,4	98,9	100	2,7
Картопля	8,3	2,8	0,9	0,7	0,6	0,9	0,6	0,3	-0,5
Овочі	65,6	24,7	19,0	16,2	9,8	9,7	9,5	8,8	-10,2
Плоди та ягоди	58,3	13,1	19,9	23,2	16,2	12,4	14,5	12,3	-7,7
Виноград	53,1	16,2	3,9	1,4	2,6	1,3	1,9	7,8	3,9
Продукція рослинництва, всього	82,0	65,5	62,9	64,7	58,2	52,9	51,9	54,0	-8,9

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Основними причинами домінування вказаних видів продукції в сільськогосподарських підприємствах виступають висока оборотність інвестицій в рослинницькій галузі, висока прибутковість цих культур, особливо в останні роки; можливість застосування інтенсивних технологій, доступ крупного аграрного бізнесу на ринок продовольства, зокрема зовнішній. Разом з цим, сільськогосподарські підприємства значно скоротили активну підприємницьку діяльність в овочевій та плодоягідній галузях, що в значній мірі обумовлюється стихійністю та неврегульованістю ринків цих видів продукції.

Середньорічне виробництво валової продукції рослинництва у 2008-2011 рр. проти 2000-2003 рр. зросло на 44,2 %, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – на 46,7 %. У 2011 р. вихід валової продукції рослинництва в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь порівняно з 1990 р. становив 115,0 %, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – 117,1 %. Як наслідок, продуктивність праці в рослинництві по сільськогосподарським підприємствам у 2011 р. перевищила рівень 1990 року у 1,6 разу.

Сільськогосподарські культури протягом 1990–2011 рр. займали площу від 1431,3 до 1734,0 тис. га. В цілому середній розмір посівних площ у 2007-2011 рр. у порівнянні з 1990-1991 рр. зменшилися незначно, при цьому найбільше скоротилися площі під кормовим культурами (на 89,7%) – як наслідок зменшення за 1990-2011 рр. поголів'я худоби (зокрема, ВРХ – на 90,5 %). Натомість, за рахунок збільшення площ соняшнику та ріпаку площа технічних культур зросла в 3 рази, що склало 423,6 тис. га. Також суттєве зменшення спостерігається по площі продовольчих баштанних культур. Площа під зерновими в 2007-2011 р. порівняно з 1990-1991 рр. зросла на 51,3 тис. га, або на 6,4 %.

Відповідно динаміці площ змінюється і питома вага цих культур: у зернових і соняшнику – підвищилася на 6,5 та 25 пунктів відповідно, у овоче-баштанних і картоплі та кормових – зменшилася на 1 та 32,7 пунктів відповідно. У структурі посівних площ частка зернових та картоплі і овоче-баштанних культур була досить стабільною, зазнаючи незначних коливань – відповідно, 44,7-53,2 % та 3,8-5,4 %. В цілому, найбільшу питому вагу в структурі посівних площ займають зернові культури та соняшник – в 2007-2011 рр. разом вони займали 89,0 % всіх посівів.

Структуру посівних площ, що склалася за досліджуваний період, слід вважати вкрай негативною – питома вага соняшнику за 1990-2011 рр. зросла з 11,1 до 37,8 % за нормативу 12-15 %. Аналіз показує поширення просапних культур – в 2007-2011 рр. порівняно з 1990-1991 рр. їх питома вага збільшилась з 32 до 40 %. Також значно зросла площа та питома вага інтенсивних культур – з 292,6 до 675,0 тис. га, та з 17 до 42 % відповідно.

Це все приводить до посиленої мінералізації ґрунтів та змиття родючого шару. При цьому питома вага чорного пару в ріллі скоротилася з 10,4 до 8,1 %, що не дозволяє ґрунтам після соняшнику відновитися та накопичити вологу для озимих культур.

**Посівні площі сільськогосподарських культур в Запорізькій області
(господарства усіх категорій)**

Показники	Роки										Відхилення 2007-2011 рр. від 1990-1991 рр.	
	1990-1991		1992-1996		1997-2001		2002-2006		2007-2011		плош і, %	питомої ваги, +/-
	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%		
Уся посівна площа	1727,2	100	1634,2	100	1534,0	100	1513,4	100	1612,6	100	-6,6	x
Зернові культури	806,4	46,7	730,6	44,7	802,4	52,3	776,6	51,3	857,6	53,2	6,4	6,5
з них:												
пшениця озима	527,0	30,5	255,7	15,6	372,7	24,3	305,1	20,2	479,1	29,7	-9,1	-0,8
ячмінь ярий	135,3	7,8	299,1	18,3	268,4	17,5	330,4	21,8	227,4	14,1	68,1	6,3
кукурудза	48,4	2,8	50,8	3,1	59,1	3,9	64,3	4,2	45,0	2,8	-7,0	0,0
Технічні культури	200,4	11,6	234,0	14,3	333,1	21,7	531,3	35,1	628,0	38,9	3,1 p	27,3
з них:												
соняшник	187,2	10,8	220,3	13,5	316,1	20,6	498,2	32,9	577,3	35,8	3,1 p	25,0
соя	7,7	0,4	4,4	0,3	1,1	0,1	8,7	0,6	9,2	0,6	19,7	0,1
ріпак	0,4	0,0	0,3	0,0	6,5	0,4	4,1	0,3	27,5	1,7	69 p.	1,7
Картопля і овоче-баштанні культури	82,2	4,8	86,7	5,3	82,6	5,4	76,5	5,1	61,9	3,8	-24,7	-0,9
з них:												
картопля	32,8	1,9	41,1	2,5	35,2	2,3	36,2	2,4	30,5	1,9	-6,9	0,0
овочі	24,3	1,4	26,4	1,6	27,1	1,8	27,0	1,8	22,2	1,4	-8,5	0,0
баштанні	25,1	1,5	19,1	1,2	20,3	1,3	13,3	0,9	9,1	0,6	-63,8	-0,9
Кормові культури	634,2	36,7	582,9	35,7	315,9	20,6	129,0	8,5	65,1	4,1	-89,7	-32,6
з них:												
кукурудза на силос і зеле- ний корм	284,2	16,5	264,0	16,2	133,1	8,7	41,1	2,7	14,8	0,9	-94,8	-15,5
однорічні трави	108,4	6,3	97,3	6,0	60,4	3,9	30,2	2,0	12,8	0,8	-88,2	-5,5
багаторічні трави (без під- покривних)	221,3	12,8	190,4	11,7	100,1	6,5	40,8	2,7	26,3	1,6	-88,1	-11,2

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Посів озимої пшениці як найбільш урожайної зернової культури півдня України рекомендовано проводити, переважно, по пару як найкращому попереднику, який навіть в засушливі роки дає гарантовану стійкість та

прибавку урожаю в 5-6 ц/га. На жаль, в багатьох сільськогосподарських підприємствах, особливо, у малих фермерських господарствах, пари зведені до мінімуму, а то і взагалі відсутні. В Запорізькій області на 1 га соняшника приходилось більше 1 га чорного пару тільки в 1990-1998 рр., а в 1999-2011 рр. це співвідношення складало, в середньому, 0,5 (в 2011 р. – вже 0,2). Орендарі та землевласники намагаються збільшити прибутковість виробництва, зокрема, компенсуючи втрати неврожайних років, за рахунок розширення площі найбільш прибуткових культур (рис.1). Як видно, резервів розширення площі соняшника у сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств майже немає.

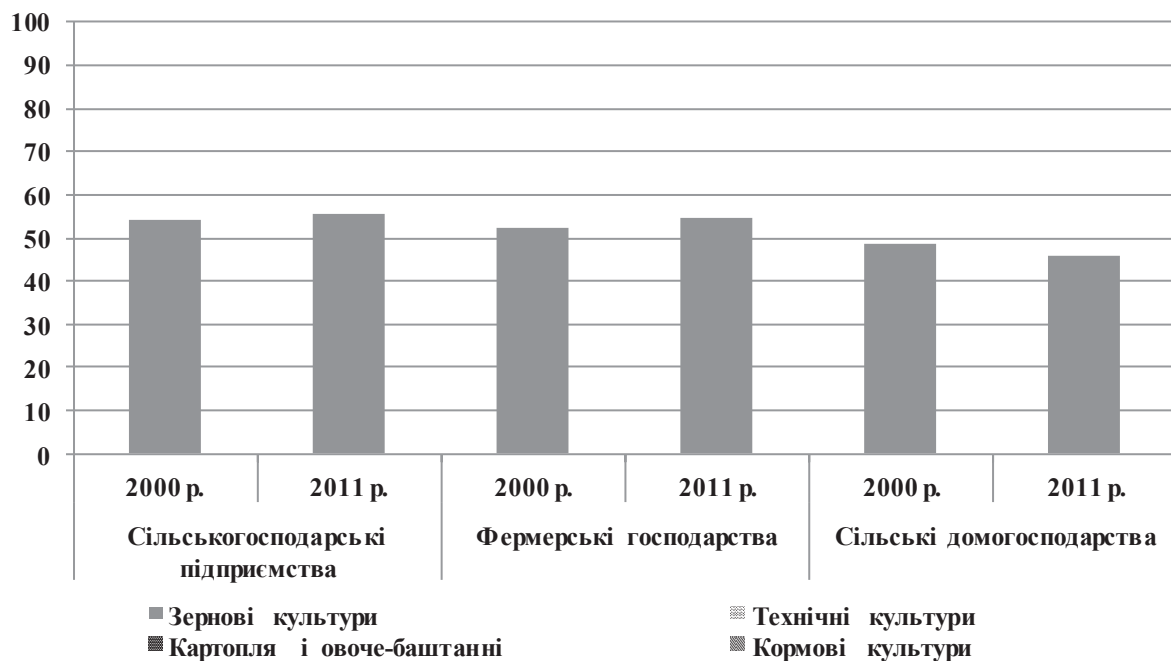

Рис. 1. Зміна структури посівних площ в різних формах господарювання в Запорізькій області

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

З метою збереження родючості ґрунтів та захисту орендодавців, які не мають важелів впливу на орендарів щодо раціонального використання земель, законодавством встановлено, що ділянки для ведення товарного сільськогосподарського виробництва з 2013 р. повинні використовуватися відповідно до розроблених та затверджених в установленому порядку проектів землеустрою, які забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та

впорядкування угідь і передбачають заходи з охорони земель [2]. Проект землеустрою передбачає виконання нормативів щодо структури посівних площ. Для якнайшвидшого запровадження проектів землеустрою необхідно на державному рівні вирішити низку організаційно-правових питань, які пов'язані з незавершеністю розподілу земель колективної власності та відсутності галузевих стандартів і правил розроблення проектів, зокрема, при зміні у складі землекористування орендарів.

Відсутність в орендарів проектів землеустрою та їх невиконання, безперечно, збільшать рівень деградації ґрунтів. В той же час, дотримання вимог проектів землеустрою зменшить прибутковість виробництва: за нашими розрахунками, використання цих нормативів в практиці господарювання сільськогосподарських підприємств Запорізької області за інших рівних умов приведе до зменшення середнього прибутку з 1 га сільськогосподарських угідь на 30-35 %. Щоб зберегти досягнену прибутковість рослинництва необхідно, перш за все, збільшувати урожайність культур шляхом підвищення родючості ґрунтів та вдосконалення технології і впровадження сучасної техніки.

Це вимагає стійкості землекористування орендарів і тому виникає необхідність встановлення мінімального терміну оренди, який, з одного боку, відповідав би вимогам проекту землеустрою з точки зору збереження якості ґрунтів, а з іншого, в прийнятній перспективі забезпечував власнику можливість пошуку більш ефективних орендарів та можливість самостійного користування землею, в тому числі і спадкоємцями.

Інтенсивне використання орних земель забезпечує постійне збільшення валової продукції землеробства. Обсяги валового збору продукції залежать як від посівних площ, так і від урожайності сільськогосподарських культур. Урожайність в свою чергу формується під впливом метеорологічних та агротехнічних факторів (вибір попередника, забезпеченість високоякісним насінням районованих сортів, добривами, засобами захисту рослин, дотримання оптимальних строків і якості рільничих робіт, посіву, вирощування і збирання врожаю). Як свідчить аналіз, урожайність сільськогосподарських культур

залишається низькою, що формує низьку конкурентоспроможність продукції галузі (табл. 3).

Таблиця 3

**Урожайність сільськогосподарських культур в Запорізькій області, ц/га
(господарства усіх категорій)**

Показники	Роки					Відхилення 2007-2011 рр. від 1990-1991 рр.	
	1990- 1991	1992- 1996	1997- 2001	2002- 2006	2007- 2011	+/-	%
Зернові культури	32,1	24,2	22,0	21,0	24,3	-7,8	-24,3
з них:							
пшениця озима	35,9	28,1	27,2	25,7	28,4	-7,5	-20,9
ячмінь ярий	25,4	23,3	16,5	16,4	17,8	-7,6	-29,8
кукурудза	32,1	21,4	21,0	23,6	25,7	-6,4	-19,9
Технічні культури							
з них:							
соняшник	13,4	12,4	11,5	11,9	13,4	0,0	0,0
соя	9,1	6,9	8,1	10,7	17,7	8,6	94,6
ріпак	11,2	7,6	5,5	10,0	15,8	4,6	41,1
Картопля і овоче-баштанні культури							
з них:							
картопля	77,5	68,0	69,2	82,9	78,5	1,0	1,3
овочі	130,2	106,7	89,3	110	125,6	-4,6	-3,5
баштанні	58,2	44,1	47,0	74,3	60,0	1,8	3,1
Кормові культури							
з них:							
кукурудза на силос і зелений корм	148,2	109,2	93,0	116,5	102,3	-45,9	-31,0
однорічні трави на сіно	37,8	39,1	27,0	22,5	22,9	-14,9	-39,4
багаторічні трави на сіно	44,7	35,4	24,7	25,6	28,4	-16,3	-36,5

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

По всіх групах культур (за виключенням технічних) спостерігається зменшення урожайності, найзначніше – по кормовим культурам. Загалом урожайність основних культур протягом досліджуваного періоду мала тенденцію до зменшення, що, в певній мірі, є наслідком нераціональної структури посівних площ.

При цьому в 2007-2011 рр. порівняно з 1997-2006 рр., загалом, відбулося поступове зростання урожайності. Одним з факторів цього виступає збільшення внесення мінеральних добрив. Так, протягом 2000-2011 рр. частка посівів, удобрених мінеральними добривами, зростає з 15 до 75 %, а внесення в поживних речовинах на 1 га посівної площі – з 8 до 42 кг.

Проте це складає тільки 46 % від рівня 1990 р., а по соняшнику, овочам та кормовим культурам – 26, 25 та 19 % відповідно. Отже, удобрюються, головним чином, тільки зернові культури. Це сприяє стійкості урожайності – коефіцієнт її варіації (без критичних по погодним умовам 1996, 2000, 2003 та 2007 років) становить тільки 14 %. По інших культурах варіація урожайності коливається в межах 16-25 %, що характеризується як середні коливання, але врахування у розрахунках вказаних критичних років підвищує варіацію до 17-32 %.

Тобто, загалом варіація урожайності за досліджуваний період в Запорізькій області свідчить про значну її залежність від природних умов, сильно реагуючи на недостатність вологи. Сільськогосподарські підприємства використовують, переважно, традиційні технології, які не сприяють накопиченню вологи; на це також впливає зменшення площі та питомої ваги парів та зменшення природної родючості ґрунтів. Тому ризик зниження урожайності внаслідок іноді незначних в цілому природних коливань (як у 2007 р.) є суттєвим. У зв'язку з цим сільськогосподарським підприємствам необхідно підвищувати рівень штучної родючості ґрунтів та забезпечувати накопичення вологи в ґрунті. Фактором збільшенню рівня та стійкості урожайності сільськогосподарських культур виступає вдосконалення технічного забезпечення агровиробництва, що приводить до зменшення втрат продукції та своєчасного та більш якісного виконання технологічних операцій.

Аналіз свідчить про зростання протягом 2000-2011 рр. економічної ефективності виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах (табл. 4).

Економічна ефективність виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах Запорізької області

	Роки						Відхилення 2010-2011рр. від 2000 -2001 рр.	
	2000- 2001	2002- 2003	2004- 2005	2006- 2007	2008- 2009	2010- 2011	+/-	%
Кількість обстежених підприємств	401	359	270	342	497	543	142	35,4
Питома вага збиткових підприємств, %	27,7	59,9	23,6	23,7	22,7	10,8	-16,9	x
Урожайність, ц/га								
- зернових культур	21,2	15,3	24,6	20,2	29,2	24,9	3,8	17,8
- соняшнику	10,4	11,2	11,9	12,1	14,5	16,1	5,7	55,1
- ріпаку	5,7	6,1	13,4	11,7	17,4	15,4	9,6	2,7 р.
Виручка від реалізації продукції рослинництва, грн/га	348,23	435,59	681,03	1043,58	1664,36	2820,29	2472,06	7,1 р.
Прибуток від реалізації продукції рослинництва, грн/га	83,52	110,93	114,97	207,13	304,45	803,80	720,27	8,6 р.
Рівень рентабельності продукції рослинництва, %	31,6	34,2	20,3	24,8	22,4	39,9	8,3	x

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Так, зменшується частка збиткових підприємств, поступово зростає урожайність основних культур. Це вплинуло, разом зі зростанням цін реалізації, на збільшення виручки, прибутку та рентабельності.

У 2010-2011 рр. сільськогосподарські підприємства Запорізької області одержали, в середньому, 930,3 млн. грн. чистого прибутку від сільськогосподарської діяльності, в тому числі 914,6 млн. грн. від реалізації продукції рослинництва. Разом з тим, ефективність виробництва в галузі недостатня. Рівень рентабельності виробництва продукції рослинництва за період 2008-2011 рр. складав 31,1 %, тоді як для ефективного розширеного відтворення необхідно на менше 45-50 %. Недостатня дохідність виробництва

стримує його модернізацію, впровадження нових технологій, оновлення матеріально-технічної бази.

В 2004-2011 рр. в структурі прибутку в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь переважну частку займають насіння соняшнику – 74 % та пшениця – 18 % (рис. 2). Отже, висока прибутковість сільськогосподарських підприємств забезпечується, фактично, однією культурою, що ставить їх в значну залежність від природно-кліматичних умов.

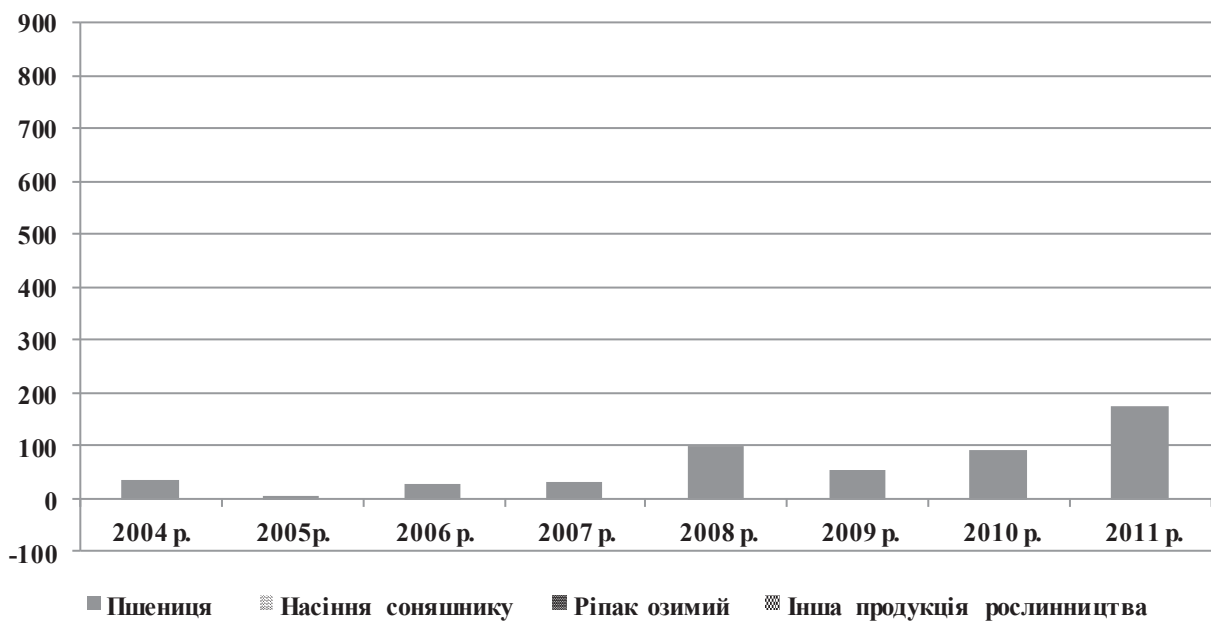

Рис. 2. Склад прибутку від реалізації продукції рослинництва (в розрахунку на 1 га с.-г. угідь), грн.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Помітно впливають на економічну ефективність адміністративні витрати, витрати на збут та відсотки по кредитах, зокрема, вони зменшують рентабельність, в середньому, на 20 пунктів. Також на процеси відтворення негативно впливають інфляційні процеси. Підприємства для забезпечення простого відтворення в умовах інфляції мають визначати фонд відшкодування із врахуванням майбутнього зростання вартості спожитих ресурсів. Але використання прибутку для простого відтворення зменшує можливості розширеного відтворення. Так, протягом 2000-2011 рр. щорічна інфляція приводила до зменшення фонду нагромадження на 20-25 %.

Враховуючи невисокий рівень рентабельності виробництва більшості сільськогосподарських культур (табл. 5) та неможливість значного розширення площ під соняшником, який забезпечує сучасний рівень рентабельності рослинництва, підприємства з метою збільшення прибутковості повинні вживати заходи для зростання урожайності та зменшення собівартості одиниці продукції.

Розвиток виробництва продукції рослинництва стримується значним диспаратетом цін на його продукцію та цінами на продукцію, що споживається у галузі, також зберігається монополізм на ринку сільськогосподарської сировини.

Таблиця 5

Рівень рентабельності продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах Запорізької області, %

Види продукції	Роки								Відхилення 2010-2011рр. від 2000 - 2001 рр., +/-
	1990	1995	2000-2001	2002-2003	2004-2005	2006-2007	2008-2009	2010-2011	
Зернові культури	237,5	69,7	39,3	22,7	5,3	5,3	12,3	16,7	-22,6
Насіння соняшнику	241,1	191,1	69,6	81,5	49,5	49,3	36,7	67,9	-1,7
Ріпак	21,0	36,7	38,5	36,4	15,4
Овочі відкритого ґрунту	51,3	24,3	-7,4	10,9	18,7	13,1	18,0	2,4	9,8
Картопля	42,6	-22,5	-25,7	-38,6	-2,2	30,6	-5,1	-10,9	14,8
Плоди	90,8	-17,2	26,5	21,4	28,7	-6,0	19,9	4,1	-22,4
Виноград	58,8	20,0	-33,0	-77,5	-49,5	-35,7	-50,0	-4,2	28,8

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Недостатньою залишається державна підтримка сільського господарства. У 2011 році сільськогосподарські підприємства Запорізької області одержали 212,3 млн. грн. державної підтримки для виробництва продукції рослинництва, у тому числі 210,4 млн. грн. за рахунок відшкодуванню податку на додану вартість і 1,9 млн. грн. за рахунок бюджетної дотації. Але в розрахунку на 1 грн. виручки від реалізації продукції рослинництва ця підтримка становила 6,3 коп., а на 1 га сільськогосподарських угідь – 186 грн. Такий розмір

державної підтримки відшкодовує менше 10 % витрат, які несуть підприємства на виробництво продукції рослинництва.

Разом із тим, ресурсний потенціал сільського господарства Запорізької області, в основі якого знаходяться високопродуктивні землі сільськогосподарського призначення та сприятливі агрокліматичні умови, має значні можливості щодо збільшення обсягів виробництва продукції рослинництва, внеску галузі в підвищення рівня продовольчої та енергетичної безпеки держави.

Подальший розвиток рослинництва Запорізької області повинен забезпечувати стабільне нарощування виробництва продукції для потреб внутрішнього і зовнішнього ринку та підвищення ефективності галузі.

Сучасний розвиток галузі рослинництва в Запорізькій області має відбуватися за рахунок підвищення родючості ґрунтів, зниження хіміко-техногенного навантаження на екоценози, зростання їх адаптивних властивостей, використання сортів рослин і технологій їх вирощування, що забезпечують найвищу окупність ресурсів.

Розробка та запровадження ефективних методів оптимізації процесів росту і розвитку рослин з урахуванням зміни кліматичних умов дозволить суттєво підвищити урожайність і стабільність виробництва рослинницької продукції. Зокрема, розроблена в ТДАТУ технологія передпосівної обробки насіння пшениці, ячменю та соняшнику покращує захист насіння і рослин від біотичних процесів та забезпечує їх захист від низьких та високих температур і недостатчі вологи.

Підвищення родючості ґрунту має забезпечуватися за рахунок: удосконалення структури посівних площ, що адаптована до ґрунтово-ландшафтних елементів і науково обґрунтованих сівозмін; підвищення ефективності застосування мінеральних добрив за рахунок оптимізації доз і співвідношення елементів живлення, строків і способів їх внесення в ґрунт.

Крім того, для Запорізької області, яка входить в зону недостатнього зволоження, важливим є розширення застосування ґрунтозахисних технологій

обробітку ґрунту, які будуть раціонально поєднувати оранку, плоскорізне й чизельне розпушування, поверхневий і нульовий обробіток. Застосування цих технологій дозволить за рахунок раціонального використання трудових, матеріальних та енергетичних ресурсів суттєво знижувати собівартість одиниці продукції і на цій основі підвищувати її конкурентоспроможність.

Висновки. Збільшення виробництва конкурентоспроможної продукції рослинництва та ріст її ефективності можуть бути досягнуті за рахунок зростання урожайності сільськогосподарських культур, поліпшення структури посівних площ і родючості ґрунтів, недопущення їх ерозії, збільшення внесення добрив, в першу чергу органічних, зміцнення матеріально-технічної бази виробництва, впровадження новітніх технологій, підвищення якості продукції, зниження її собівартості.

Література

1. Прус Ю. О. Аналіз землеволодіння та землекористування сільських домогосподарств Запорізької області / Ю. О. Прус // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / за ред. М.Ф. Кропивка. – Мелітополь: Люкс, 2013. — № 1 (27), том. 2 – С. 268–279.
2. Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів» № 1443-VI від 04.06.2009 // Відомості Верховної Ради України, 2009. – № 47–48. – ст. 719.

Аннотація. В статті проводиться аналіз виробництва продукції рослинництва на регіональному рівні

Ключевые слова: посевные площади, урожайность, прибыль, рентабельность.

Summary.

Statement of the task. Today the crop is very effective, but manufacturers are under risk and uncertainty, which causes a significant impact on the results of management. Therefore, determining the dynamics of crop production and evaluation of its cost-effectiveness is important to identify ways of further development of the crop.

Results of research. Mid-annual manufacture of gross output of plant growing in 2008-2011 against 2000-2003 has grown on 44,2 %. For the investigated period there was the extremely

negative structure of areas under crops - relative density of sunflower in 1990-2011 has grown with 11,1 to 37,8 % at the specification of 12-15 %.

During 2000-2011 entering in nutrients on 1 hectare of an area under crops has increased with 8 to 42 kg. However it makes only 46 % from level of 1990.

Production efficiency in branch is not enough. Level of profitability of production of plant growing during 2008-2011 made 31,1 % whereas for the effective expanded reproduction it is necessary on less than 45-50 %.

Development of production of plant growing restrains considerable nparity of the prices and monopolism in the markets of agricultural raw materials and resources.

Insufficient there is a state support of agriculture - it compensates less than 10 % of expenses which bear the enterprises on plant growing production.

Conclusions *Increased production of competitive products of crop and growth of efficiency can be achieved by: increasing crop yields, improve structure of areas under crops, increasing soil fertility, prevent soil erosion, increased fertilization, strengthening the material and technical basis of production, introduction of new technologies, increase in quality of production, reduce production costs.*

Key words. *crop area, yield, profit, profitability*

УДК 316.422.4

Семёнова Е.И.,
доктор экономических наук, профессор,
ФГБОУ ВПО «Российский государственный
аграрный заочный университет»

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ ПРИ РЕАЛИЗАЦИИ ЦЕЛЕВЫХ ПРОГРАММ

Анотація: у статті розглянуто існуючі підходи в оцінці ефективності державних цільових програм, зроблено висновок про відсутність оцінки «ефект-витрати». На прикладі реалізації заходів держпідтримки з підвищення родючості ґрунтів та розвитку племінного скотарства виконана оцінка отриманого ефекту.

Ключові слова: ефективність, держпідтримка, цільові програми.

Одним из необходимых условий роста конкурентоспособности экономики и обеспечения устойчивого развития является повышение эффективности государственного управления за счет проведения административной реформы, совершенствования методов бюджетирования, переход от “планирования ресурсов” к “планированию результатов”. Направленность управления на достижение конкретных целей предопределяет повышение роли и места программно-целевых методов управления.